

Iako je Srbija izbegla julski toplotni talas koji je doneo rekordne temperature u zemljama Zapadne Evrope, opšti smer globalnog zagrevanja i klimatskih promena je vrlo zabrinjavajući, posebno za poljoprivednike čiji je bilans šteta usled šest jakih suša u poslednje dve decenije odneo više od 6 milijardi dolara. Republički hidrometeorološki zavod je 2018. godinu proglasio za najtopliju godinu od kada postoje osmatranja, a žarka leta i sparinu, kao svoj pandan prate vremenske nepogode koje su svu razornu silinu pokazale kobnim poplavama 2014. godine. Ironija je za srpske poljoprivednike da njihova zemlja zapravo “leži” na vodi. Srbija je prožeta mnogobrojnim rekama i potocima, bogata podzemnim izvorima i bunarima ali vuče staru boljku još iz doba socijalizma kada se na njenoj teritoriji navodnjavalo svega 65.232 hektara. Uzalud je legendarni novinar i voditelj mnogobrojnih emisija iz oblasti agrara nekadašnje Jugoslavije, Zaharije Trnavčević pisao, kritikovao i upozoravao na teško breme suša. Do dana današnjeg broj navodnjavanih površina jedva doseže više od 100 hiljada hektara, što je manje od 3 % ukupne obradive zemlje.

Ekonomska šteta

Međutim, ovi podaci obuhvataju samo godine čiji je standardizovani indeks klimatskog vodnog bilansa (*Standardised Precipitation-Evapotranspiration Index* – SPEI) za šest meseci (SPEI6) od marta do avgusta iznosio manje od -1, a što se u klimatološkim studijama uzima kao mera izrazito jakih suša. Od 1950. godine do danas, u poslednje dve decenije bilo je i umerenijih suša (SPEI6 između vrednosti -1 i 0) koje svakako nisu ostale bez loših posledica, pa se negativnom bilansu od 6 milijardi dolara moraju pripisati i ekonomske štete koje nisu jasno prepoznate i zabeležene, a koje većim delom trpe sitni zemljoradnici na svojim ratarskim i voćarskim kulturama.

Ovde treba dodati i gubitke usled šumskih požara (minimalna procena je 350 miliona dolara), ali kad se već priča o klimatskim promenama, treba uvek istaći da one ne obuhvataju samo toplotne udare, već i obilne padavine čija stihija i neravnomernost uzrokuju poplave, a 2014. godina ostaće upampćena po neprocenjivim ljudskim žrtvama i ukupnoj ekonomskoj šteti u poljoprivredi od 1,5 milijardi dolara.

Po svoj prilici projekcije budućeg rasta prosečnih temperatura nagoveštavaju da će suše biti sve češće. Po umerenom scenariju (RCP4.5 – predviđa stabilizaciju emisije ugljendioksida do 2040.godine) na teritoriji Srbije u bliskoj budućnosti temperatura će se od proseka 1986. – 2005. povećati za pola stepena celzijusa, od 2046. godine za 1 stepen i do kraja 21. veka očekuje nas ukupni rast od 2 stepena. Međutim, pesimističnije prognoze bazirane na RCP8.5

(sa projekcijom konstatnog porasta ugljendioksida u atmosferi) procenjuju porast temperature u skoroj budućnosti za 1 stepen, do 2046. godine 2 stepena i do kraja 21. veka jezivih 4,3 stepena celzijusa.

Očigledno je da se mora hitno nešto učiniti kako bi se predupredile naredne ekološke i ekonomske katastrofe ili barem ublaže njihove posledice. Srbiji je posle deindustrijalizacije vođene nemilosrdnom privatizacijom poljoprivreda postala velika izvozna šansa i kanal za akumulaciju kapitala radi ubrzanog privrednog razvoja.

Sušina problema - loša infrastruktura

Međutim, klimatske promene ozbiljno ugrožavaju perspektivu biljne i životinjske proizvodnje, pogotovo sitnih ratara, voćara i njihovih kolega u povrtarstvu. Rascepanost poseda onemogućava optimalnu primenu irigacionih sistema i država bi trebalo da rukovodi i ohrabruje postupak komesacije koji se svodi na ukрупnjivanje zemljišne svojine individualnih vlasnika i njihovo grupisanje u zadruge i agrarne kooperative radi postizanja efekta ekonomije obima i povećavanja produktivnosti rada.

Prokopavanje kanala, preusmeravanje vodotokova, stvaranje akumulacije i veštačkih jezera zahtevaju opsežne infratraktorne radove za koje pojedine opštine i seoske mesne zajednice nisu sposobne da finansijski i organizaciono iznesu tako krupan poduhvat. Svakako politika jeftinih kredita za nabavku agregata, pumpi i ostale tehnike prilagođene individualnim gazdinstvima na nepristupačnim terenima predstavlja drugi stub u odbrani od suša, ali tu dolazimo do suštine problema savremene srpske poljoprivrede.

Od restauracije kapitalizma na ovim prostorima, uprkos gromoglasnom obećanju političkih elita na fonu desničarskih ideologema da će srpskog seljaka podići iz pepela, u koji ga je navodno bacio socijalizam, predano su se potrudile da urade baš sve suprotno od onoga što čine zapadne visokorazvijene kapitalističke države da bi subvencionisale svoje farmere i korporacije uz organizovanje naučno-tehnološke podrške instituta i laboratorija, obezbeđujući im tako trajnu konkurentnu prednost na svetskom tržištu agrarnih proizvoda. Bespoštedna politika slobodne trgovine, pod plaštom pristupanja Evropskoj uniji, zatim demontaža i privatizacija nekadašnjih moćnih poljoprivrednih kombinata, koji su funkcionisali po principu "od njive do tanjira", a čiji se renome u kvalitetu prehrambenih roba nadaleko čuo van granica socijalizma, učinili su da individualna i porodična gazdinstva ostanu bez redovnog otkupa ploda i prinosa, a što je zadalo fatalan udarac srpskom selu. U nemogućnosti da izađu na kraj sa preniskim cenama iz uvoza, pritisnuti zastarelom mehanizacijom i stalnim protivzakonitim kresanjem budžeta za agrar, posmatrajući nemoćno

igru prvobitnog zatiranja zemljoradničkih zadruga, a potom njihovog stidljivog obnovljanja, ljudi masovno beže sa sela u gradove i dalje prema inostranstvu u potrazi za iole bolje plaćenim poslovima.

Nemar i depopulacija

Demografski ruralno stanovništvo Srbije rapidnom brzinom opada i svi dosadašnji pokušaji da se smer preokrene bili su samo retoričke prirode uz nacionalističko-desničarski patos veličanja srpskog seljaka kao simbola zdravog i otpornog tradicionalnog života srpske nacije. Nema višestranačkih izbora od 1990. godine do danas, na kojima nije bilo pregršt reklamnih slogana i spotova kojima se nije namigivalo ratarima i stočarima da ih za njihov glas čeka budućnost jedne prerambrene sile poput Švajcarske.

Koliki je nemar da se političke elite suoče sa ozbiljnim problemom klimatskih promena pokazuje neoprostivo zanemarivanje da se ispune obaveze koje je Republika Srbija preuzela potpisivanjem Ugovora o Energetskoj Zajednici i koja je uključila u Zakon o efikasnom korišćenju energije, a koji predviđa smanjivanje emisije ugljendioksida za 9 % u finalnoj potrošnji energije do 2030. godine.

Naime, zakon je stupio na snagu 2014. godine i on nalaže lokalnim samoupravama da usvoje planove i programe energetske efikasnosti u javnim ustanovama i javno-komunalnim preduzećima. Cilj je bio da se uvođenjem energetskog menadžmenta u građevinarstvu i tehničkim pogonima uz monitoring postignutih rezultata smanji potrošnja primarne energije, koju najviše čine ugalj, drva i nafta, za 1,58 Mtoe (megatona ekvivalentne nafte čija je toplotna moć 41,868 GJ ili 11,63 MWh) ili 8,4% emisija ugljendioksida do 2030. godine, a ekonomski efekat bi bila ušteda od 2,194 milijarde dolara.

Međutim, takva dokumenta u brojim opštinama nisu ni doneti, a o kontroli ispunjenja njihovih planova nema ni govora. Kada se uzme u obzir gotovo sistemsko i neoprostivo zanemarivanje hitnog rešavanja problema globalnog zagrevanja i već sada jasno izraženih nedaća usled toplotnih udara, ostaje gorak utisak da će suše još dugo kositi srpske njive i livade sa kaznom koju će priroda doneti bez izvinjenja budućim pokoljenjima.

Izvor: bilten.org